

YOSHLAR ORASIDA MEDIASAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI

Kurbiyazova Dilorom
Xalmuratova Farangiz
Erkinboyeva Shaydo

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti Logopediya yo'nalishi I-bosqich talabalari

Ilmiy rahbar: Mahkamov Doston Shokir o'g'li

mahkamovbk@gmail.com

Annotasiya: *Mazkur maqolada yoshlar o'rtasida mediama'rifatni rivojlantirish muammolari tahlil qilinadi. Raqamli jamiyat sharoitida mediakompetensiyalarni shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar, xususan, ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanish, yolg'on axborotlarning tarqalishi, tanqidiy fikrlash darajasining pastligi va media muhitning psixologik ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ta'lim tizimi va pedagoglarning mediama'rifatni shakllantirishdagi o'rni alohida yoritiladi. Zamonaviy ta'lim usullarini joriy etish zarurligi ta'kidlanadi.*

Kalit so'zlar: *mediama'rifat, yoshlar, raqamli muhit, ijtimoiy tarmoqlar, tanqidiy fikrlash, yolg'on axborot, internetga qaramlik, media iste'moli, ta'lim, axborot xavfsizligi.*

Аннотация: *В статье рассматриваются основные проблемы развития медиаграмотности среди молодежи в условиях цифрового общества. Анализируются факторы, влияющие на формирование медиакомпетенций, включая активное использование социальных сетей, распространение дезинформации, снижение уровня критического мышления и влияние медиасреды на психологическое состояние молодых людей. Особое внимание уделяется роли образовательной системы и педагогов в формировании медиаграмотности. Подчеркивается необходимость внедрения современных методов обучения, направленных на развитие критического восприятия информации и безопасного поведения в цифровой среде.*

Ключевые слова: *медиаграмотность, молодежь, цифровая среда, социальные сети, критическое мышление, дезинформация, интернет-зависимость, медиапотребление, образование, информационная безопасность*

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va axborot makonining globallashuvi bilan media savodxonligi zamonaviy insonlar uchun asosiy kompetensiyaga aylanib bormoqda. Bu masala, ayniqsa, raqamli kontentning eng faol iste'molchilari bo'lgan yoshlar uchun dolzarbdir. Media savodxonligi media xabarlarini tahlil qilish, baholash va yaratish ko'nikmalarining kombinatsiyasini, shuningdek, axborotni tanqidiy idrok etish va manipulyatsiyaga qarshi turish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Biroq, uning ahamiyatiga

qaramay, yoshlarda media savodxonligini rivojlantirish bir qator jiddiy muammolarga duch kelmoqda.

Avvalo, bugungi kunda asosiy tendentsiyalardan biri yoshlar media iste'molining ijtimoiy mediaga o'tishidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlar tobora ko'proq Instagram va TikTok kabi raqamli platformalarni afzal ko'rmoqdalar, bu esa ularning axborotni qabul qilish uslubining o'zgarishiga olib keladi. Yoshlarning katta qismi ijtimoiy tarmoqlarda kuniga to'rt soatdan ko'proq vaqt sarflaydi va o'smirlarning taxminan 54 foizi hissiy holatining yomonlashishi va xavotirning kuchayishi haqida xabar berishadi²⁸. Bu media manzarasi yosh avlodga nafaqat axborot, balki psixologik ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Yana bir muhim masala - bu axborotni qayta ishlashda yoshlar orasida tanqidiy fikrlashning past darajasi. Axborot haddan tashqari ko'pligi muhitida yoshlar ko'pincha ishonchli manbalarni soxta yangiliklar va manipulyativ kontentdan ajrata olmaydilar. Xalqaro tadqiqotlarga ko'ra, o'smirlarning taxminan 80 foizi internetda turli xil xavflarga, jumladan, dezinformatsiya, firibgarlik va kibertahdidlarga duch kelishadi. Bundan tashqari, Zavlodining 59 foizi o'zlarining asl kimligini yashiradigan foydalanuvchilar bilan muloqot qilishlarini tan olishadi, bu esa axborot xavfsizligi muammosini ta'kidlaydi.

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlarning o'ziga xosligi va qadriyatlarini rivojlantirishga ta'siri ham jiddiy muammo tug'diradi. Bir tomondan, raqamli platformalar o'zini ifoda etish, muloqot qilish va ijodiy ifoda etish uchun imkoniyatlar yaratadi²⁹. Boshqa tomondan, ular buzilgan dunyoqarashni shakllantirishga hissa qo'shadi, xulq-atvor va tashqi ko'rinish standartlarini yuklaydi va madaniy gomogenizatsiyaga olib kelishi mumkin. Natijada, yoshlar onlayn ma'qullashga qaram bo'lib qoladilar, bu esa o'z-o'zini hurmat qilish va ijtimoiy moslashuvga salbiy ta'sir qiladi.

Internetga qaramlik va raqamli ortiqcha yuklanish muammosi alohida e'tiborga loyiqdir. Ijtimoiy tarmoqlardan intensiv foydalanish giyohvandlik rivojlanish xavfi, motivatsiyaning pasayishi va akademik ko'rsatkichlarning pastligi bilan bevosita bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faol ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish va diqqatning pasayishi, shuningdek, kiberbullingning ko'payishi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjud³⁰. Shunday qilib, media muhiti nafaqat axborot manbai, balki yoshlarning ruhiy salomatligi uchun xavf omiliga ham aylanib bormoqda.

Bundan tashqari, ta'lim tizimida media savodxonligining yetarlicha joriy etilmaganligi muhim muammo hisoblanadi. Xalqaro miqyosda tan olinganiga qaramay, media savodxonligi ko'plab mamlakatlarda o'quv dasturining majburiy qismi emas. Bu yoshlarning raqamli texnologiyalarni tartibsiz, tizimli yondashuv yoki pedagogik yordamsiz o'rganishiga olib keladi³¹. Shu bilan birga, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, media savodxonligi bo'yicha trening

²⁸ Potter W.J. *Media Literacy*. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2018.

²⁹ Buckingham D. *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. – Cambridge: Polity Press, 2003.

³⁰ Hobbs R. *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. – Washington, 2010.

³¹ Livingstone S. *Young People and New Media*. – London: Sage, 2002.

yoshlarning axborotni tahlil qilish, xabardor qarorlar qabul qilish va manipulyatsiyaga qarshi turish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Shuningdek, yuqori sifatli ta'lim resurslari va texnologiyalariga kirishdagi farqlarda namoyon bo'ladigan raqamli tengsizlik muammosi ham diqqatga sazovordir. Turli ijtimoiy guruhlardan bo'lgan yoshlar media kompetensiyalarini rivojlantirish uchun notekis imkoniyatlarga ega, bu esa ijtimoiy tabaqalanishni kuchaytiradi va ularning jamoat hayotidagi ishtirokini cheklaydi.

Yana bir muhim jihat - bu o'qituvchilarning media savodxonligi bo'yicha yetarlicha tayyorlanmaganligi³². O'qituvchilar ko'pincha o'quvchilarning tanqidiy fikrlash va axborotni qayta ishlash ko'nikmalarini samarali rivojlantirish uchun zarur kompetensiyalarga ega emaslar. Bu ta'lim jarayonining samaradorligini pasaytiradi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishga to'sqinlik qiladi.

Shunday qilib, yoshlar orasida media savodxonligini rivojlantirishdagi qiyinchiliklar murakkab va tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu qiyinchiliklar media iste'molining o'zgarishi, ijtimoiy media ta'siri, tanqidiy fikrlashning yetarli emasligi, psixologik xavflar va ta'lim tizimidagi kamchiliklar bilan bog'liq. Bugungi sharoitda media savodxonligi shunchaki qo'shimcha ko'nikma emas, balki raqamli dunyoda muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv va xavfsiz yashash uchun zarur shartga aylanib bormoqda.

Ushbu qiyinchiliklarni yengib o'tish uchun media savodxonligini ta'lim dasturlariga faol integratsiya qilish, o'qituvchilarni tayyorlashni takomillashtirish, yoshlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va mas'uliyatli axborot iste'moli madaniyatini shakllantirish zarur. Faqat kompleks yondashuv bilan biz media savodxonligining barqaror rivojlanishini ta'minlay olamiz va yoshlarni raqamli jamiyatdagi hayotga tayyorlay olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Potter W.J. Media Literacy. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2018.
2. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2003.
3. Livingstone S. Young People and New Media. – London: Sage, 2002.
4. Hobbs R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. – Washington, 2010.
5. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2011.

³² UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2011.